

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119
0032 Oslo

Aurskog, Søgne og Kristiansand, 20. juni 2015

HØRINGSINNSPILL TIL NOU 2:2015 - "Å HØRE TIL"

OdinStiftelsen har deltatt på høringen vedrørende djupedalsrapporten. Vi forstår flere parter dithen at OdinStiftelsens synspunkter ikke har kommet godt nok frem, og tillater oss derfor å følge oppfordringen om å fremme våre kommentarer til rapporten skriftlig.

OdinStiftelsen ble etablert høsten 2014, til minne om Odin (13), som tok sitt liv etter mange års kamp mot mobbing. Hans utsagn - "Det hjelper ikke å si ifra - de gjør ikke noe uansett" har blitt utgangspunktet og drivkraften for det arbeidet stiftelsen skal drive med. OdinStiftelsen ønsker å bidra til en endret oppfatning i samfunnet som gjør at alle barn kan oppleve å bli **sett, hørt og tatt på alvor!**

GENERELT

Det er med stor glede OdinStiftelsen noterer seg regjeringens engasjement i mobbeproblematikken, fremskyndingen av djupedalsrapporten og valget om å gjøre behandlingen åpen og rask. Barna fortjener det! OdinStiftelsens erfaringer fra Odin- og Liland-sakene, samt de mange tusen henvendelser stiftelsen har mottatt siden dens etablering, gjør at vi ønsker å bidra med enda noen perspektiver til Deres vurdering.

UTFORDRINGER

Der skoen trykker mest i dag, er elevens svake stilling i møtet det offentlige. For mange opplever skolen som mistroiske og handlingsvegrende. De samme erfaringer gjør foreldre seg i møtet med skoleledelser, skoleeier og fylkesmenn. Den lidende part - elever og foreldre - føler avmakt når det offentlige apparat ikke er lytter øre. Slik kan det ikke forbli, og her kreves nasjonale føringer som sikrer endring.

Utfordringer storbyer ikke kjenner til, som nære slekts- og vennskap, må det tas større høyde for enn det gjøres i dag og i djupedalsrapporten. Det fins elever og foreldre i hver krik og krok i landet, med erfaringer med krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Ikke minst, fins det flere små steder enn store. Også dette gjør at nasjonale føringer trengs for å få sikret endringer.

Når det i djupedalsrapporten snakkes om inkluderende skolemiljø i kap. 21, blir retorikken - dessverre - instrumentell. En sammenligning kan trekkes til regjeringens retorikk omkring skolen som "lærende organisasjon". Det er ingen automatikk mellom nedfelte mål/regler og endring i praksis, noe både forskning og, ikke minst, manglende håndhevelse av opplæringsloven kap. 9a har lært oss. Ønskes det bedre håndhevelse av loven, en mer inkluderende/ lærende skole, relasjonsledelse i klasserommet osv., må det også her nasjonale føringer til som sikrer en slik endring.

OdinStiftelsen er av den oppfatning at skolen ikke lenger kan gis eneansvaret i saker om krenkelser, mobbing, trakassering eller diskriminering. Støtteapparatet må bli bedre. Det er på tide å vurdere (i) et nasjonalt ressurscenter med spisskompetanse i slike saker, med henvendelsesmulighet for alle involverte parter, men særlig elever og foreldre, med ambulerende grupper som kan tre inn i skolen og foreta de nødvendige undersøkelser og som kan fremme forslag til tiltak til skoleleder og -eier basert på sine funn. En slik ordning vil kunne sikre enkelteelver i langt større grad enn i dag. For skoleledelsen vil det innebære profesjonell håndtering av avdekkingsprosessen, noe OdinStiftelsen tror i langt større grad vil øke sjansen for handlingsvilje og -evne.

Det er også på tide å vurdere (ii) helsesøstertjenesten på skolene og (iii) helsetjenestetilbudet utover det rent umiddelbare. Det må være en helsesøster tilknyttet hver enkelt skole, og hennes tilstedeværelse bør være i 100% stilling. Helsetjenester, som psykolog, familiekontor osv. i større og mer omfattende saker, bør også i langt større grad benyttes.

KOMMENTARER TIL RAPPORTENS KAPITLER

Kapittel 12 - Fra menneskerettigheter til praksis

OdinStiftelsen støtter en implementering av barnekonvensjonen i større grad i lovverket, jfr. utvalgets forslag. I tillegg er det behov for nasjonale føringer, se punktet om utfordringer ovenfor, hvor ønskede endringer hjemles nasjonalt, inkludert en oppfølgingsstrategi.

Kapittel 13 - Fremme trygt skolemiljø.

OdinStiftelsen stiller seg uforstående til at materiale og ressurser ikke er oversatt til samisk, og støtter utvalgets forslag til fulle. Imidlertid bemerkes følgende:

- Det må i tillegg utarbeides systemer som gjør det mulig for samiske barn utenfor forvaltningsområdet for samisk språklov å nyttiggjøre seg kompetanse om samisk kultur i arbeidet med læringsmiljø. Her kan Statped ved Samisk Spesialepedagogisk Støtte (SEAD) styrkes, slik at de kan bistå skolene og de elevene som trenger det i arbeidet med læringsmiljø og skolekultur.
- OdinStiftelsen stiller spørsmåltegn ved forslaget om å sette av økonomiske ressurser til oversettelse av evidensbasert program til samisk, da det ikke er gitt at ett og samme program passer for enhver samisk skole.-
- Når det gjelder elevene, støttes utvalgets forslag til tiltak. Imidlertid bes det ta høyde for at lærere driver med langt mer enn relasjonsledelse i løpet av en undervisningstime, noe utvalget ser ut til å glemme litt. Det å se på barn som en ressurs og ha respekt for elevenes subjektive opplevelser, har like mye med et grunnleggende menneskesyn å gjøre som de ulike ledelsesvarianter en lærer må benytte seg av i situasjonen. Det er komplisert, men må løses. Utvalgets forslag om en videreføring og forsterkning av elevdemokrati, hilses velkommen. Kanskje kan forslaget også implementeres i større deler av skolen?
- Når det gjelder foreldrenes rolle, må det være mulig å sikre seg at skolens organer, herunder SMU o.l., eksisterer på samtlige skoler. En utvidet rolle, slik utvalget foreslår, er også ønskelig. Kanskje bør De også vurdere et kompetansetilbud til FAU-medlemmer, hvor deres rolle og oppgave blir tydeliggjort?

Kapittel 14 - Håndtering av krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering i skolen

OdinStiftelsen stiller seg positive til det foreslåtte tiltaket. Når det gjelder oppfølging, bør helsetjenestene koples inn som naturlig ledd i behandlingen, f.eks. ved at ressurscenteret vurderer dette som et ledd i tiltak iverksatt. Imidlertid vil skolene trenge et bedre tjenestetilbud som er tilgjengelig enn i dag, og en må sikre at elevene kan til å ta imot helsetjenester dersom det er viktig for elevenes helse, spesielt med tanke på forebygging av senskader. Skolene bør ha systemer som sikrer opplæring og forebygging av tap av opplæring også i denne fasen.

Kapittel 15 - Barns rettssikkerhet

Når det gjelder "Nulltoleranse for personale som krenker lovfestes", mener OdinStiftelsen det er uakseptabelt at de ansatte i skolen ikke berøres når det mangler handlingsvilje eller de selv utøver krenkelser, mobbing, trakassering eller diskriminering. Lovverket må gis virkning også for voksnes handlingsvalg, være seg lærere, merkantilt/administrativt ansatte eller skoleledelsen, og elever og foreldre gis en reell mulighet til å kunne melde fra om slike saker.

Når det gjelder at "Sentrale prinsipper i barnekonvensjonen lovfestes i opplæringsloven kapittel 1 og kapittel 9a", er OdinStiftelsen av den oppfatning at dokumentasjonsfokus for elever og foreldre må fjernes. I dag taper sistnevnte parter i fylkesmannens saksbehandling/tilsyn ut fra begrunnelsen manglende bevis. Elever og foreldre skal ikke måtte dokumentere henvendelser. I tillegg bør det presiseres i §9a-1 at det er elevens subjektive opplevelse som er avgjørende for om eleven er krenket og om retten til et trygt psykososialt arbeidsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring og sosial tilhørighet er oppfylt.

Odinstiftelsen slutter seg til utvalgets forslag på side 219 siste avsnitt, der det står at kapittel 9a vil inneholde lovfestede krav til innholdet i systematisk HMS arbeid og internkontroll. Alle krav bør komme fra staten og være like i alle skoler over hele landet. Alle regler og rutiner må være like så vi unngår A- og B-skoler.

For øvrig bør alle foreldelsesfrister falle bort i disse sakene, fri rettshjelp bør inn og barneerstatningen må bli like god som den for voksne. Virkningen av opplevelsene kan vise seg i lang tid etter de faktiske hendelser har funnet sted og senskader er en utfordring som må tas på alvor.-

Kapittel 16 - Styrket håndheving av brudd på opplæringslovens kapittel 9 a

Utvalget viser til FN's barnekomité's merknader til Norges fjerde periodiske rapport, s. 261, 2. kolonne, 1. avsnitt. Vi slutter oss til at det er viktig at barn får øyeblikkelig hjelp, men mener profesjonell, adekvat og rask hjelp er det viktigste. Barneombudet har en annen rolle i dag, så også skolen, og OdinStiftelsen mener det vil gi bedre saksbehandling å benytte seg av eksisterende fagmiljøer og -sentre. Av denne grunn foreslår OdinStiftelsen etableringen av et nasjonalt ressurscenter gis de samme oppgaver og mandat som utvalget foreslår barneombudet skal ha. Et nasjonalt ressurscenter kan i tillegg gis flere roller, ikke minst en avdekkings-, ambulerende og oppfølgingsrolle. Det viktigste er at kompetansen er der, gjerne

i form av tilknytning til flere fagmiljøer - et universitet, og at senteret gjøres til et lett tilgjengelig ressurscenter for alle involverte parter. Sistnevnte innebærer, blant annet, at det gis et grønt nummer. Et slikt senter vil bidra til at barns rettssikkerhet blir ivaretatt på en helt annen måte enn det gjør i dag.

Kapittel 17 - Skoleeiernes styring og støtte

Utvalget foreslår å styrke PPT, noe OdinStiftelsen ser som positivt. I den forbindelse vises det til midtlyngutvalgets forslag i NOU 2009:18 og St. meld. 18 (2010-2011) - *Læring og felleskap*. Her foreslås det fire forventninger, i tillegg til at PPT i større grad skulle jobbe mer systemrettet.

Kapittel 18 – Styrket samarbeid med andre

Som nevnt tidligere, må støtteapparatet til skolen bli bedre. -Barn har ingen verneombud eller bedriftshelsetjeneste, hvilket nødvendiggjør et bedre helsesøstertilbud, legetilbud og psykologtilbud. Det nasjonale ressurscenteret kan godt ha en koordineringsrolle i denne forbindelse. Likevel må ordningene gjøres kjent for foreldre og skoler, slik ikke er tilfelle for mange i dag. Avslutningsvis, må elever gis adgang til en sykemeldingsordning. -

Kapittel 19 Å styrke kompetansen

Det er absolutt nødvendig å styrke kompetansen omkring krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering i skolen. Det gjelder også i regelverk, handlingsplikt og ordninger. Imidlertid ser ikke OdinStiftelsen at skolen selv er istand til å skulle ta hele saksbehandlingen, og nettopp derfor blir utfallene i dag så tilfeldige og ofte av mangelfull - eller gal - behandling. En økning i generell kompetanse, i skolen og hos skoleeier, godt avhjulpet av et ressurscenter med spisskompetanse, ville kunnet heve standarden for behandling opp på et adekvat nivå.

Kapittel 20 - Forskning

OdinStiftelsen noterer seg utvalgets oppfatning av fortsatt manglende forskning. Samtidig må vi innrømme at der finnes mer enn tilstrekkelig forskning på området til å sette forskningsfunnene ut i praksis. Et nasjonalt ressurscenter med tilknytning til universitet, vil også kunne ta tak i elevundersøkelsen og følge denne opp. Der det virkelig er behov for forskning, er på samiske barn i skoler hvor de er i minoritet. Her bør det øremerkes midler til mer kunnskap. -

Kapittel 21 - Inkluderende skolemiljø

OdinStiftelsen viser til sin innledende kommentar om utfordringer. Selv om utvalget mener det godt, er det her en instrumentell forståelse av endringer som trengs i holdninger. Dersom slike endringer er ønskelig også fra regjeringens side, må her legges noen føringer som resulterer i endring. En skole blir ikke mer inkluderende av seg selv.

Med vennlig hilsen
for OdinStiftelsen

Katrine Olsen Gillerdalen

Katrine Olsen Gillerdalen